

YASHIL IQTISODIYOTNING NAZARIY ASOSLARI VA BARQAROR RIVOJLANISHDAGI O'RNI: GLOBAL TENDENSIYALAR VA AMALIY YONDASHUVLAR

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti Raqamli iqtisodiyot kafedrası
o'qituvchisi*

Ulug'murodov Farhod Faxriddinovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti Bank-Moliya fakulteti

BI-124 guruh talabalari

Raxmatova Jasmina Jahongirovna

Ismatullayeva Bahor Asadulla qizi

Annotatsiya: Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanishga yo'naltirilgan tub o'zgarish bo'lib, u atrof-muhit muhofazasi, iqtisodiy o'sish va ijtimoiy farovonlikni uyg'unlashtirishni nazarda tutadi. Mazkur maqolada yashil iqtisodiyotning ekologik, iqtisodiy hamda ijtimoiy yo'nalishlardagi asosiy afzalliklari tahlil qilinadi. Unda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, aylana iqtisodiyot modellari va yashil texnologiyalarning joriy etilishi karbon chiqindilarini kamaytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda aholi salomatligini yaxshilashga qanday hissa qo'shishi yoritilgan. Shuningdek, maqolada yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonidagi muammolar, jumladan, yuqori boshlang'ich investitsiya xarajatlari, sanoat qarshiligi va siyosiy-huquqiy bo'shliqlar muhokama qilinadi. Barqaror rivojlanishni jadallashtirishda innovatsiyalar, xalqaro hamkorlik va samarali me'yoriy-huquqiy mexanizmlarning muhim o'ri alohida ta'kidlanadi. Ushbu muammolarni bartaraf etish orqali yashil iqtisodiyot uzoq muddatli barqarorlik va inklyuziv taraqqiyotga erishishning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi.

Kalit so'zlar: Yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, qayta tiklanuvchi energiya, aylana iqtisodiyot.

Kirish

Jahon iqtisodiyoti hozirgi davrda barqarorlikka yo'naltirilgan tub o'zgarish bosqichini boshdan kechirmoqda, bunda atrof-muhitga mas'uliyat va resurslardan samarali foydalanish ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Yashil iqtisodiyot konsepsiyasi iqtisodiy o'sish bilan ekologik muvozanatni ta'minlashga intilayotgan hukumatlar, biznes subyektlari va jamiyat e'tiborini tobora ko'proq jalb qilmoqda. Yashil iqtisodiyot barqaror amaliyotlarni qo'llab-quvvatlash, karbon izini kamaytirish hamda qayta tiklanuvchi energiya manbalari, aylana iqtisodiyot modellari va ekologik toza innovatsiyalarga

investitsiyalarni rag'batlantirishni nazarda tutadi. Ushbu maqolada yashil iqtisodiyotning nazariy asoslari, uning asosiy tarkibiy qismlari hamda global barqarorlikni ta'minlashdagi ta'siri tahlil qilinadi.

Tadqiqot usullari: Yashil iqtisodiyotni tahlil qilish maqsadida ushbu tadqiqotda sifat metodologiya qo'llanildi. Tadqiqot doirasida siyosiy hujjatlar, amaliy holatlar (case studies) hamda Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi (UNEP) va Jahon banki hisobotlari kompleks tarzda ko'rib chiqildi. Tadqiqot jarayoni bir necha asosiy bosqichlarni o'z ichiga oldi:

Manbalarni tanlash: Asosiy manbalar sifatida Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi hamda Jahon banki tomonidan chop etilgan yashil iqtisodiyot tashabbuslariga oid nashrlar tanlab olindi. Ushbu manbalar qatoriga siyosiy-huquqiy asoslar, strategik hisobotlar hamda barqaror iqtisodiy amaliyotlarni yoritib beruvchi hujjatlashtirilgan amaliy tadqiqotlar kiritildi.

Hujjatlar tahlili: Tanlab olingan hujjatlar yashil iqtisodiyot tamoyillari, ularni amalga oshirish strategiyalari hamda kuzatilgan natijalar bo'yicha tegishli ma'lumotlarni ajratib olish maqsadida tizimli ravishda tahlil qilindi. Asosiy mavzular va muhim ilmiy xulosalar tematik kodlash usuli orqali aniqlandi.

Natijalarni integratsiyalash: Hujjatlar tahlili natijasida olingan ilmiy xulosalar umumlashtirilib, yashil iqtisodiyotning barqaror rivojlanishga ta'siri yuzasidan yaxlit tasavvur shakllantirildi. Mazkur sintez jarayonida yashil iqtisodiy amaliyotlar bilan bog'liq umumiy strategiyalar, mavjud muammolar hamda kutilayotgan ijobiy samaralar aniqlashga qaratildi. Masalan, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi yashil iqtisodiyotni "kam uglerodli, resurslardan samarali foydalanishga asoslangan hamda ijtimoiy jihatdan inklyuziv" tizim sifatida ta'riflaydi. Ushbu yondashuvga ko'ra, bandlik va daromadlar o'sishi davlat hamda xususiy investitsiyalar hisobiga ta'minlanadi, bunda mazkur investitsiyalar uglerod chiqindilari va ifloslanishni kamaytirish, energiya va resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, shuningdek, biologik xilma-xillik hamda ekotizim xizmatlarining yo'qolishining oldini olishga qaratilgan bo'ladi. Bundan tashqari, Jahon banki tomonidan tayyorlangan "Inclusive Green Growth: The Pathway to Sustainable Development" nomli hisobotda iqtisodiy o'sishni "yashillashtirish" zarur, samarali va iqtisodiy jihatdan maqbul ekani asoslab beriladi. Hisobotda ta'kidlanishicha, iqtisodiy rivojlanishga atrof-muhitga zarar yetkazuvchi siyosat va amaliyotlarga tayanmagan holda ham erishish mumkin. Mazkur metodologiyadan foydalanish orqali tadqiqotda yashil iqtisodiyotga oid masalalarning har tomonlama tahlili taqdim etish, shuningdek, yetakchi xalqaro

tashkilotlarning ishonchli manbalari hamda amaliy misollariga tayangan holda kompleks ilmiy xulosalar shakllantirish maqsad qilib olindi.

Natijalar: Yashil iqtisodiyot tahlili uning ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy yo‘nalishlarda bir qator muhim afzalliklarga ega ekanini ko‘rsatadi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi hamda Jahon banki tomonidan ishlab chiqilgan siyosiy hujjatlar va amaliy tadqiqotlar (case study) tahliliga asoslanib, quyidagi asosiy natijalar aniqlandi:

1. Ekologik afzalliklar. Yashil iqtisodiyot innovatsion siyosat va amaliyotlar orqali asosiy ekologik muammolarni hal etishga xizmat qilib, atrof-muhit barqarorligini ta‘minlashga sezilarli hissa qo‘shadi. Uning eng muhim ekologik afzalliklaridan biri — uglerod chiqindilarining kamaytirilishidir. Quyosh, shamol va gidroenergetika kabi qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o‘tish qazilma yoqilg‘ilarga qaramlikni qisqartirib, issiqxona gazlari emissiyasining sezilarli darajada kamayishiga olib keladi. Shuningdek, sanoat, transport va shaharsozlik sohalarida energiya samaradorligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar uglerod izini yanada kamaytiradi. Resurslardan samarali foydalanish ham yashil iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Aylanma iqtisodiyot modeli chiqindilarni minimallashtirish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni ta‘minlash maqsadida materiallarni qayta ishlash, qayta foydalanish va qayta yo‘naltirish tamoyillarini ilgari suradi. Bundan tashqari, aniqlashtirilgan dehqonchilik (precision farming) va organik qishloq xo‘jaligi kabi barqaror agrotexnik usullar tuproq unumdorligini saqlashga hamda kimyoviy ifloslanishni kamaytirishga xizmat qiladi.

Yashil iqtisodiyot strategiyalarini joriy etish havo va suv sifatining yaxshilanishiga ham olib keladi. Sanoat chiqindilarini kamaytirish, toza energiyaga investitsiya kiritish hamda ekologik jihatdan qat‘iyroq me‘yoriy-huquqiy tartibga solishlarni joriy etish havo ifloslanish darajasini pasaytirib, nafas olish tizimi kasalliklari va boshqa sog‘liq uchun xavflarni kamaytiradi. Xuddi shuningdek, suv resurslarini barqaror boshqarish amaliyotlari chuchuk suv zaxiralarini saqlashga xizmat qilib, suvning ifloslanishini kamaytiradi hamda toza ichimlik suviga adolatli va teng kirish imkoniyatini ta‘minlaydi. Biodiversitetni (biologik xilma-xillikni) saqlash yashil iqtisodiyotning muhim maqsadlaridan biridir. O‘rmonlarni qayta tiklash, yashash muhitlarini rekonstruksiya qilish hamda muhofaza etiladigan hududlarni samarali boshqarish kabi ekotizimlarni saqlashga qaratilgan chora-tadbirlar yo‘qolib borayotgan turlarni himoya qilishga va ekologik muvozanatni saqlashga xizmat qiladi. Shuningdek, barqaror yer foydalanish siyosatlari o‘rmonlarning kesilishini va yerlarning degradatsiyasini oldini olib,

o‘simlik va hayvonot dunyosining xilma-xilligini saqlab qolishga yordam beradi. Nihoyat, iqlimga nisbatan barqarorlik va moslashuvchanlik infratuzilma hamda favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlikka yo‘naltirilgan yashil investitsiyalar orqali yanada kuchaytiriladi. Barqaror shaharsozlik, “yashil” arxitektura hamda iqlimga mos qishloq xo‘jaligi amaliyotlari jamiyatlarning iqlim o‘zgarishiga nisbatan chidamliligini oshirib, toshqinlar, qurg‘oqchilik va bo‘ronlar kabi ekstremal ob-havo hodisalariga nisbatan zaiflikni kamaytiradi. Ekotizimga asoslangan moslashuvga yo‘naltirilgan siyosatlar esa iqlim o‘zgarishining salbiy oqibatlarini yumshatish bilan birga uzoq muddatli barqaror rivojlanishni ham qo‘llab-quvvatlaydi. Ushbu ekologik afzalliklar yashil iqtisodiyot nafaqat ekologik xatarlarni kamaytirishini, balki barqaror kelajakni shakllantirishga ham xizmat qilishini yaqqol namoyon etadi. Quyidagi jadvalda yashil iqtisodiyotning asosiy ekologik ustunliklari va ularning ta’sirlari umumlashtirilgan holda keltiriladi.

2. Yashil iqtisodiyotning iqtisodiy afzalliklari. Yashil iqtisodiyotga o‘tish turli tarmoqlar kesimida sezilarli iqtisodiy ustunliklarni ta’minlaydi. Quyida statistik ma’lumotlar va ilmiy tadqiqotlar natijalari bilan asoslangan asosiy afzalliklar keltiriladi.

1. Ish o‘rinlari yaratilishi va iqtisodiy o‘sish. Yashil iqtisodiyot ish o‘rinlarini yaratish bilan bir qatorda iqtisodiy o‘sishni ham rag‘batlantiradi. Xalqaro mehnat tashkiloti (XMT) ma’lumotlariga ko‘ra, tegishli siyosatlar joriy etilgan taqdirda, yashil iqtisodiyotga o‘tish 2030-yilgacha global miqyosda 24 million yangi ish o‘rni yaratilishiga olib kelishi mumkin. Biroq, barqaror amaliyotlar joriy etilmasa, issiqlik stressi va iqlim o‘zgarishi bilan bog‘liq buzilishlar natijasida taxminan 72 million to‘liq bandlikdagi ish o‘rinlari yo‘qotilishi ehtimoli mavjud.

2. Investitsiyalar va bozor imkoniyatlari. Barqaror rivojlanishga o‘tish jarayoni yangi bozorlar va investitsiya imkoniyatlarining shakllanishiga keng yo‘l ochmoqda. Oxford Economics va Arup tomonidan o‘tkazilgan tadqiqotga ko‘ra, 2050-yilgacha yashil tovarlar va xizmatlarga bo‘lgan ortib borayotgan talab global yalpi ichki mahsulotga taxminan 10,3 trillion AQSh dollari miqdorida hissa qo‘shishi mumkin. Ushbu iqtisodiy o‘sish asosan qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqarish, energiya tejamkor infratuzilma hamda elektr transport vositalari kabi sohalar hisobiga yuzaga kelishi kutilmoqda.

3. Energiya samaradorligi va xarajatlarni tejash. Yashil infratuzilma energiya samaradorligini sezilarli darajada oshirib, natijada katta miqdordagi iqtisodiy tejamkorlikka erishish imkonini beradi. Masalan, AQShning Filadelfiya shahrida yashil infratuzilma rejasini amalga oshirish 25 yil davomida taxminan 1,2 milliard AQSh dollari miqdorida xarajatni talab etishi prognoz qilinmoqda,

bu esa an'anaviy "kulrang" (gray) infratuzilma uchun zarur bo'lgan 6 milliard AQSh dollari bilan taqqoslaganda ancha kamdir. Mazkur yondashuv nafaqat moliyaviy yuklamalarni kamaytiradi, balki ekologik jihatdan ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

4. Innovatsiya va texnologik taraqqiyot. Yashil iqtisodiyot innovatsiyalarni rag'batlantiradi hamda texnologik taraqqiyot jarayonini jadallashtiradi. Xalqaro valyuta jamg'armasi (XVJ) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarga ko'ra, yashil patent arizalari sonining ikki barobar oshishi besh yil ichida yalpi ichki mahsulotning (YaIM) 1,7 foizga o'sishiga olib kelishi mumkin. Bu esa yashil texnologiyalarga investitsiya kiritish bevosita iqtisodiy o'sish hamda sanoat taraqqiyotiga xizmat qilishini ko'rsatadi.

5. Sog'liqni saqlash xarajatlarining kamayishi. Yashil iqtisodiyot atrof-muhit sharoitlarini yaxshilash orqali sog'liqni saqlash bilan bog'liq xarajatlarning kamayishiga ham xizmat qiladi. Toza energiya manbalariga o'tish va atrof-muhit ifloslanishini qisqartirish nafas olish tizimi kasalliklari hamda boshqa sog'liq muammolarining kamayishiga olib keladi. Bu esa tibbiy xizmatlar uchun sarflanadigan xarajatlarning qisqarishiga va sog'liqni saqlash tizimlari zimmasidagi yukning yengillashishiga sabab bo'ladi. Ushbu natijalar yashil iqtisodiyot siyosatlarini joriy etishning sezilarli iqtisodiy afzalliklarini yaqqol namoyon etadi hamda barqaror investitsiyalarni amalga oshirish va uzoq muddatli strategik rejalashtirish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi. Bu esa farovon va iqlim o'zgarishlariga bardoshli kelajakni ta'minlashga xizmat qiladi.

3. Ijtimoiy afzalliklar: Yashil iqtisodiyotga o'tish umumiy farovonlik, ijtimoiy tenglik va hayot sifatini oshirishga xizmat qiluvchi sezilarli ijtimoiy afzalliklarni taqdim etadi. Quyida ushbu afzalliklarning statistik ma'lumotlar bilan asoslangan batafsil tahlili keltiriladi.

1. Aholi salomatligining yaxshilanishi. Yashil iqtisodiyot amaliyotlarini joriy etish aholining salomatligini sezilarli darajada yaxshilashga olib keladi. Xususan, shahar hududlarida yashil infratuzilmani tatbiq etish havo ifloslanishini kamaytirishga yordam beradi, bu esa nafas olish tizimi kasalliklari bilan bevosita bog'liq hisoblanadi. AQSh bo'ylab amalga oshirilgan yashil infratuzilma loyihalariga oid tadqiqotga ko'ra, ushbu loyihalarning 44 foizi xarajatlarni kamaytirgan bo'lib, bu asosan yomg'ir suvlari oqimini kamaytirish hamda isitish va sovitish xarajatlarining qisqarishi bilan bog'liqdir. Ushbu yaxshilanishlar jamoalar uchun sog'liq ko'rsatkichlarining ijobiy tomonga o'zgarishiga xizmat qiladi.

2. Ijtimoiy inklyuziya va kambag'allikni kamaytirish. Yashil iqtisodiyot ijtimoiy inklyuzivlik tamoyiliga alohida e'tibor qaratib, kambag'allik va tengsizlikni

qisqartirishni maqsad qiladi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi ta'rifiga ko'ra, yashil iqtisodiyot — bu kam uglerodli, resurslardan samarali foydalanishga asoslangan hamda ijtimoiy jihatdan inklyuziv iqtisodiy tizimdir. Bunday iqtisodiyotda bandlik va daromadlarning o'sishi davlat hamda xususiy sektor tomonidan iqtisodiy faoliyatlar, infratuzilma va aktivlarga yo'naltirilgan investitsiyalar orqali ta'minlanadi. Ushbu investitsiyalar uglerod chiqindilari va atrof-muhit ifloslanishini kamaytirish, energiya va resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, shuningdek, biologik xilma-xillik hamda ekotizim xizmatlarining yo'qolishining oldini olishga xizmat qiladi.

3. *Jamiyatning barqarorligini (rezistentligini) oshirish.* Yashil infratuzilmaga yo'naltirilgan investitsiyalar jamoalarning ekologik muammolarga nisbatan chidamliligini sezilarli darajada kuchaytiradi. Masalan, AQShning Filadelfiya shahrida ishlab chiqilgan kompleks yashil infratuzilma rejasi 25 yil davomida taxminan 1,2 milliard AQSh dollari miqdorida xarajatni talab etishi prognoz qilinmoqda, bu esa an'anaviy "kulrang" (gray) infratuzilma uchun zarur bo'lgan 6 milliard AQSh dollaridan ancha kamdir. Ushbu reja nafaqat iqtisodiy jihatdan samarali hisoblanadi, balki ijtimoiy farovonlikni ham yaxshilaydi. Xususan, havo sifatining yaxshilanishi, issiqlik bilan bog'liq sog'liq muammolarining kamayishi hamda ko'chmas mulk qiymatlarining oshishi orqali aholi hayot sifati yuksaladi va natijada jamiyatning umumiy barqarorligi mustahkamlanadi.

4. *Ta'lim va malaka oshirish imkoniyatlari.* Yashil iqtisodiyot, ayniqsa qayta tiklanuvchi energiya va barqaror amaliyotlar sohasida, ta'lim hamda kasbiy malaka rivojlanishini rag'batlantiruvchi muhim yo'nalishlardan biridir. Masalan, Nyu-York shahrida Green City Force va Solar One kabi dasturlar ijtimoiy jihatdan kam vakillikka ega guruhlar uchun maxsus mehnat bozori tayyorgarligini ta'minlaydi hamda ularni yashil iqtisodiyot sohasidagi kasblarga yo'naltiradi. Ushbu tashabbuslar nafaqat shaxslarni zamonaviy va talab yuqori bo'lgan kasbiy ko'nikmalar bilan ta'minlaydi, balki ijtimoiy tenglikni mustahkamlashga ham xizmat qiladi, chunki ular marginal guruhlar uchun kengroq iqtisodiy imkoniyatlar yaratadi.

5. *Gender tengligining rivojlanishi.* Yashil iqtisodiyotga o'tish inklyuziv ish o'rinlarini yaratish orqali gender tengligini ilgari surishga xizmat qilishi mumkin. Keniyada va Nigeriyada o'tkazilgan kohort tadqiqotiga ko'ra, Afrikaning qishloq hududlarida quyosh mini-tarmoqlarining joriy etilishi gender tengligining yaxshilanishiga olib kelgan bo'lib, bunda ayollarning qaror qabul qilish jarayonlarida va biznes faoliyatida ishtiroki sezilarli darajada oshgan. Bu esa yashil tashabbuslar ayollarni iqtisodiy jihatdan vakolatlantirish va iqtisodiy faoliyatlarda teng ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytirishini

yaqqol namoyon etadi. Xulosa qilib aytganda, yashil iqtisodiyot nafaqat ekologik muammolarni hal etishga xizmat qiladi, balki aholi salomatligini yaxshilash, ijtimoiy inklyuziya, jamiyat barqarorligini mustahkamlash, ta'lim imkoniyatlarini kengaytirish va gender tengligini rivojlantirish kabi muhim ijtimoiy afzalliklarni ham taqdim etadi. Ushbu omillar yanada adolatli va barqaror jamiyat shakllanishiga hissa qo'shadi.

Muhokama

Yashil iqtisodiyotga o'tish jarayoni ham imkoniyatlar, ham muayyan qiyinchiliklarni o'z ichiga oladi. Bu esa barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan bir qatorda ijtimoiy va ekologik muammolarni hal etish uchun muvozanatli yondashuvni talab etadi. Oldingi bo'limlarda ta'kidlanganidek, yashil iqtisodiyotning afzalliklari ish o'rinlarining yaratilishi, investitsiyalar hajmining ortishi, energiya samaradorligining oshishi, texnologik innovatsiyalar rivoji hamda aholi farovonligining yaxshilanishini o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, barqarorlik sari o'tish jarayoni bir qator murakkab jihatlarni ham keltirib chiqaradi. Jumladan, boshlang'ich bosqichda yuqori xarajatlarning talab etilishi, an'anaviy sanoat tarmoqlarining qarshiligi, siyosiy va institutsional bo'shliqlar, shuningdek, jamiyat miqyosida keng qamrovli xulq-atvor o'zgarishlariga ehtiyoj kabi omillar ushbu jarayonni murakkablashtiradi. Ushbu omillar yashil iqtisodiyotga o'tishning samaradorligi va tezligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi hamda ularni bartaraf etish uchun kompleks va strategik yondashuvni talab etadi.

Yashil iqtisodiyotga o'tishdagi asosiy muammolardan biri — yashil texnologiyalar hamda infratuzilmani joriy etish uchun talab etiladigan dastlabki yuqori investitsiya xarajatlaridir. Qayta tiklanuvchi energiya loyihalari, barqaror shaharsozlik hamda energiya samaradorligi yuqori bo'lgan sanoat tarmoqlarini rivojlantirish ko'pincha katta miqdordagi kapital mablag'larni talab etadi. Rivojlanayotgan ko'plab davlatlar barqarorlik tamoyillariga sodiq bo'lishiga qaramasdan, zarur moliyaviy resurslarni jalb etishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi (XVJ) kabi xalqaro moliya institutlari yashil moliyalashtirish mexanizmlarini joriy etgan bo'lsada, ushbu mablag'larga kirish imkoniyati ko'plab kichik va o'rta biznes subyektlari (KO'B) hamda mahalliy boshqaruv organlari uchun hali ham cheklanganligicha qolmoqda.

Yana bir muhim to'siq — qazib olinadigan yoqilg'ilarga va an'anaviy ishlab chiqarish usullariga tayanadigan sanoat tarmoqlarining qarshiligidir. Yashil iqtisodiyotga o'tish mavjud iqtisodiy tuzilmalarni sezilarli darajada o'zgartirib yuborishi mumkin bo'lib, bu ko'mir qazib olish, neftni qayta ishlash hamda an'anaviy ishlab chiqarish kabi sohalarda ish o'rinlarining qisqarishiga

olib kelishi ehtimoldan xoli emas. Shu bois, siyosatchilar ushbu jarayonning salbiy ijtimoiy oqibatlarini yumshatish maqsadida “adolatli o‘tish” (just transition) strategiyalarini ishlab chiqishlari va amalga oshirishlari lozim. Bunday yondashuv ishchi kuchini qayta tayyorlash (reskilling) dasturlarini, moliyaviy yordam mexanizmlarini hamda biznes subyektlarini barqaror amaliyotlarga o‘tishga rag‘batlantiruvchi imtiyozlarni o‘z ichiga oladi. Mazkur chora-tadbirlar aholining turmush darajasiga ortiqcha salbiy ta’sir ko‘rsatmagan holda iqtisodiy transformatsiyani muvozanatli amalga oshirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, siyosiy-huquqiy asoslar hamda tartibga soluvchi tizimlardagi bo‘shliqlar yashil iqtisodiyot tamoyillarining keng ko‘lamda joriy etilishiga to‘sqinlik qiluvchi muhim omillardan biridir. Ko‘plab hukumatlar barqarorlikka yo‘naltirilgan siyosatlarni joriy etgan bo‘lsa-da, ularning amaliy ijrosi hali ham murakkab muammo bo‘lib qolmoqda. Milliy va mintaqaviy siyosatlar o‘rtasidagi nomuvofiqliklar, aniq va puxta ishlab chiqilgan amalga oshirish yo‘l xaritalarining yetishmasligi, shuningdek, monitoring va nazorat mexanizmlarining zaifligi ko‘pincha jarayon sur‘atini sekinlashtiradi. Shu nuqtayi nazardan, uglerod narxlash tizimlarini joriy etish, emissiyalarni qisqartirish bo‘yicha aniq maqsadlarni belgilash hamda barqarorlik bo‘yicha hisobot berish talablarini mustahkamlovchi kompleks huquqiy-me‘yoriy asoslar ishlab chiqilishi zarur. Bunday tizimlar javobgarlikni ta‘minlashga xizmat qilib, yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonini yanada tezlashtiradi.

Ijobiy jihatdan esa, yashil texnologiyalar va innovatsiyalar sohasidagi yutuqlar barqarorlik sari o‘tish jarayonini sezilarli darajada tezlashtirmoqda. Qayta tiklanuvchi energiya saqlash tizimlari, elektr transport vositalari, uglerodni tutib qolish texnologiyalari hamda barqaror qishloq xo‘jaligi sohalaridagi innovatsion yechimlar yashil texnologiyalarni yanada arzon va ommabop qilmoqda. Quyosh va shamol energiyasi samaradorligining oshishi hamda ishlab chiqarish xarajatlarining pasayishi ushbu texnologiyalarning qazib olinadigan yoqilg‘ilarga nisbatan raqobatbardoshligini kuchaytirmoqda. Bundan tashqari, raqamlashtirish va sun‘iy intellekt (SI) texnologiyalari ham barqaror rivojlanish jarayonini qo‘llab-quvvatlamoqda. Ular energiya sarfini optimallashtirish, chiqindilarni kamaytirish hamda resurslarni samarali boshqarish orqali ekologik samaradorlikni oshirishga xizmat qilmoqda.

Xulosa

Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanishga yo‘naltirilgan yaxlit yondashuvni ifodalaydi hamda iqtisodiy o‘sish bilan ekologik mas‘uliyat o‘rtasida muvozanatni ta‘minlashga xizmat qiladi. Ushbu modelga o‘tish jarayoni siyosatchilar, biznes subyektlari va aholining birgalikdagi sa’y-harakatlarini

talab etadi. Mavjud qiyinchiliklarga qaramasdan, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga, barqaror infratuzilma loyihalariga hamda ekologik toza sanoat tarmoqlariga investitsiya kiritish yanada barqaror, chidamli va farovon kelajakni shakllantirish uchun mustahkam zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Zakhidov D., Sagdillayeva Z., Moursy A. R. A. Dividing Social Networks into Two Communities Using the Maximum Likelihood Method: Application to ESG //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – T. 574. – C. 03007.
2. Zakhidov D. G., Iskandarov D. K. Empirical likelihood confidence intervals for truncated integrals //Applied Methods of Statistical Analysis. Statistical Computation and Simulation-AMSA'2019. – 2019. – C. 102-104.
3. Dilshodbek Z. THE ROLE OF DIGITALIZATION IN ENHANCING AUDIT EFFICIENCY AND ACCURACY //Web of Humanities: Journal of Social Science and Humanitarian Research. – 2024. – T. 2. – №. 11. – C. 28-34.
5. Захидов Д. АВТОМАТИЗАЦИЯ АУДИТА ЧЕРЕЗ ОПТИМИЗАЦИЮ УЧЁТА АМОРТИЗАЦИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ //Экономическое развитие и анализ. – 2024. – Т. 2. – №. 10. – С. 292-297.
6. United Nations Environment Programme (UNEP). A Green Economy: Progress and Future Directions [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.unep.org>
7. World Bank. Inclusive Green Growth: The Pathway to Sustainable Development[Electronic resource]. – Washington: World Bank, 2012. – 160 p. – Access mode: <https://openknowledge.worldbank.org>
8. International Labour Organization (ILO). World Employment and Social Outlook 2018: Greening with Jobs [Electronic resource]. – Geneva: ILO, 2018. – Access mode: <https://www.ilo.org/global>
9. Oxford Economics & Arup. The Value of the Green Opportunity [Electronic resource]. 2023.–Accessmode: <https://www.oxfordeconomics.com>